

## Drantum i historiens

Når man nævner navnet Drantum, sker det ofte, man må gentage det, da nogen tror, de har hørt forkert, men navnet på stedet her kan føres tilbage til 1587, hvor det findes på et skøde. Verbet "drante" betyder at spilde eller klatte, men kan også betyde enkelte spredte steder. Det har her, som så mange andre steder, været barske forhold at leve under med dårlig jord de fleste steder og med blæst, sandflugt og dårlige vejforbindelser. Vi kan vel knapt forstå, hvad der fik folk til at slå sig ned på så barskt et sted. Men de har haft en rigtig god udsigt, da der ikke var megen bevoksning, der kunne hindre den. Højest nogle risbuske på de lave arealer og måske enkelte træer ved ejendommene. Den første bebyggelse vi kender her på egnen er gården Brandholm, hvor vi kender ejerne tilbage til 1550. Den var ejet af adelen frem til 1710, hvor den sidste adelige ejer Niels Parsberg dør på Brandholm. Han var svigersøn til den forrige ejer, Conrad von Høvelen, og de to familier er formentlig de eneste af de adelige ejere, der har boet på gården. Begge familier er begravet i Brande kirke. Alle de øvrige adelige ejere havde andre og betydeligere godser, så det er sandsynligt, at de har boet der. Brandholm blev udstykket til 16 gårde og ejendomme, hvis navne alle ender på holm. Da udstykningen tog sin begyndelse ved stavsbåndets ophævelse i 1788, var der i det område, der er vist på kortet, i Brande kommune sydøstlige hjørne, ca. 25 beboelser, fordelt på gårde og boel. De første udstykninger var fra gården Brandholm, hvor der i 1799 blev udstykket 5 ejendomme. Det gik trængt med udstykningen de næste 50 år, hvor der kun blev foretaget 5 udstykninger i hele det omtalte område. Men så begyndte det at gå stærkt, fra 1850 til 1900 blev det til 61 udstykninger. Fra 1900 til 1940 blev der yderligere 21 udstykninger, så i løbet af 140 år blev det område, hvor der ved stavsbåndets ophævelse var 25 beboelser, til et samfund med ca. 117 husstande på landet og 13 i Drantum by. Desuden blev der opført to skoler i området. Askær skole i 1880, den blev nedlagt den 1. august 1962 - og Drantum skole i 1845, den blev nedlagt den 1. august 1963. Den 28. august blev sognets første andelsmejeri bygget i Langkær, det kørte til 1966, hvor man gik ind i Brandeegnens Mejeriselskab. I området var der fire dambrug, Langkær og Tarp, som nu er nedlagt samt Brogård og Risbjerg som stadig er i drift. Med den tilvækst, der siden 1940 har været i Drantum by til 26 familier og med enkelte spredte huse på landet, blev det område, der i 1788 havde ca. 25 familier nu i 2004 til et samfund med omkring 150 familier. Indtil omkring 1950 var der på næsten alle landejendomme både køer, grise, heste og høns. Enkelte havde et hverv ved siden af landbruget. Nogen havde en mælketur til mejeriet, en reparerede fodtøj, andre foretog folketællinger for det offentlige eller gik ud i dagleje, mens nogen handlede med kreaturer og grise. Langt de fleste steder var konen hjemme ved børnene og som medhjælper i alle de daglige gøremål, der var på et landbrug. Men siden først i tresserne er der blevet lavet meget om på landbrugets struktur. I det omtalte område er der nu 6, der har malkekøer, 2 der har grise og 6 der driver med lidt ammekøer, fedning af tyrekalve eller får, mens nogle få driver fuldtids planteavl.

## glimt af Kristian Julsgaard

Den blev navngivet den 7. august 1992 og kom til at hedde "Vrold" opkaldt efter sysselkongen Vrold, der skal ligge begravet i "Vroldhøj" ved Brandholm. Samtidig blev der rejst en vindmølle i Langkær, som fik navnet Mizar efter sysselkongen i Sandfeld. Jeg nævnte før, at der tidligere var store arealer med sandflugt her, og særlig slemt var det i Alkærlund og Hyvild Sande. I 1906 indstillede amtmand Selmer til Rentekamret at lade den af Stenstrup foreslåede mand forrette opmålingen for de sandflugts ramte områder da han tror, at han kan udføre den så nøjagtigt som behøves for en mindre betaling end en kongelig landmåler.

Rentekamret bifalder, at Henrik Kristensen beskikkes til at foretage opmålingen. Denne opmåling gav for Brande sogns vedkommende følgende resultat: "Alkiersig Sande, hvoraf 3 sandflugter, indeholdende 1,380,600 Kv. al, 2,840 al og 168,750 Kv. al er udlagt; 1 sandflugt 145,075 Kv. al er sammengroet, men endnu ikke udlagt til Brug og 1 aaben Sandflugt, der indeholder 523,800 Kv. al. Hyvild Sande indeholder 39,750 Kv. al og er aaben Sandflugt. I alt er 65 7/8 Tdr. Ld. aaben Sande, 133 9/6 Tdr. Ld. Sammengroet Sande og 313 1/2 Tdr. Ld. Udlagt som dæmpet. Tilsammen 512 15/16 Tdr. Ld." Med til at få den hårde blæst og sandflugt dæmpet var, at der i Sønderholm på Husumvej blev oprettet en planteskole i 1881, og de første planter blev solgt i 1885. Det var Sigurd Sønderholms farfar, Morten Kristensen, der sammen med sin yngre bror, Hans, oprettede planteskolen. Hans Kristensen døde i 1893 og Morten flyttede derpå planteskolen om på sin ejendom på Sdr. Ommevej 13. Planteskolen blev efterhånden ret stor, og i mange år blev der solgt omkring 200.000 planter årligt. En del gik udensogns, men størsteparten blev plantet her i sognet. Produktionen af planter, hovedsagelig hvid- og rødgran, fortsatte indtil krisen først i 30'erne, så var det slut. De sidste planter blev solgt til min fars morbror, Thomas Holm Thomsen (Thomas Nyholm), han havde købt 40 tdr. land i Tarp, som blev plantet til med rødgran og fyr. Ceniuss Skærlund har fortalt, at da han gik i skole, kunne de fra Drantum Brugs se en traktor, der pløjede op til plantning i Tarp. Så da var der stadig en god udsigt. I 1909 blev der oprettet et plantningsselskab i Hyvild Sande. Det fik navnet "Brande Ungdoms Plantageforening". Dens formål var at vække ungdommens interesse for plantningssagen. En ejendom på 59 tdr. land var forladt af ejeren, da det var umuligt at få sit udkomme der. Ejendommen blev købt for 1.300 kr. og tilplantet. Senere blev der købt mere jord til, som også blev beplantet, så plantagen nu er på ca. 125 tdr. land. Min far, Jens Ottesen Nielsen, har fortalt, at han ofte var i Hyvild Sande for at hjælpe sin bedstefar med at plante træer. Efter at bedsteforældrene havde solgt gården i Skærlund, flyttede familien ind i det hus, der nu er jagtthytte i plantagen. Far fortalte også at når de nåede til ende med en række skulle de begge have en sukkerknald. Fra 1943 og en årrække frem havde Brande FDF lejet sig ind i huset, og mange har haft nogle gode oplevelser i den skønne natur, som blev skabt herude. Fra 1933, hvor der blev gravet en grøft fra Hyvild Bæk og ind til et lavtliggende område, var der en ret stor sø midt i plantagen, hvor vi om sommeren, i stille vejr kunne høre frøernes kvækken langt omkring. Om vinteren var der ofte mange derude for at løbe på skøjter. Men opstemningen af bækken resulterede i, at markerne oven for ikke kunne komme af med regnvandet. Så i 1944 blev bækken uddybet og søen tørrede ud om sommeren, men om vinteren var der stadig mulighed for at løbe på skøjter indtil sidst i fyrerne. Plantningsselskabet er et andelselskab, men der bliver ikke udbetalt udbytte, alle indtægter går til vedligeholdelse og eventuelle udvidelser. Også Brande Kommune har i årene fra 1915 til 1965 opkøbt jord i Risbjerg og beplantet det med gran - i alt ca. 166 tdr. land. Desuden blev der gennem årene plantet på alle ejendomme, både læhegn og små plantager. Indtil omkring 1960 var det næsten udelukkende hvidgran, der blev brugt i læhegnene og rødgran i plantagerne, men efter at Hedeselskabet begyndte med de tre rækkede læhegn, har landskabet fuldstændig ændret karakter. Hvis de, der startede plantningssagen i 1880'erne kunne se hvordan her ser ud i dag, ville de vel knapt tro deres egne øjne. I

Omkring 54 er blevet nedlagt som landbrug og har enten solgt jorden fra eller plantet skov på arealer. Omkring 26 driver hvad vi kan kalde fritidslandbrug, resten har forpagtet jorden ud, og kun nogle få ejendomme er helt forsvundet i tidens løb. Så der lever og bor stort set stadig det samme antal familier i området, og der er ikke noget, der tyder på, at der bliver lavet om på det. Mange af de nedlagte landbrug er nu små naturperler, hvor både konen og manden har arbejde udenfor hjemmet. Men også på bedrifterne, der stadig fungerer som fuldtidslandbrug er en af ægtefællerne ofte beskæftiget udenfor hjemmet. Den første bebyggelse i Drantum var skolen, den lå på Brandholm Mark og blev derfor kaldt Brandholm skole. Den blev bygget i 1845 og blev overtaget af kommunen i 1875. Skolen havde til huse her, indtil der blev bygget en ny skole på Risbjergvej i 1878. Forældrene var ikke meget for at sende de mindste børn derud og oprettede en privat forskole i Drantum. De første år havde den til huse i det såkaldte "lange hus", men flyttede senere over i forsamlingshuset og fik fra 1924 kommunalt tilskud. I 1940 overtog kommunen forskolen, og alle eleverne blev fremover undervist i skolen på Risbjergvej. Læreren frk. Jensen blev ansat ved den kommunale skole og flyttede med ud på Risbjergvej. Men den 1. august 1963 blev skolen nedlagt og alle eleverne blev overført til Byskolen i Brande trods kraftig modstand fra beboerne. Også i Kragssig og Risbjerg var der på et tidspunkt private forskoler. For to år siden fik Drantum igen en skole, denne gang en Fegu-læseskole, der har til huse i den gamle brugs. Drantum fik en købmandsbutik omkring 1896, som blev solgt til Drantum Brugsforening i 1919. I 1963 blev der bygget nyt butikslokale til, men i december 1982 lukkede butikken. I 67 år, fra 1906 til 1973 var der også en smed i Drantum, men samtidig med, at landbrugene blev afviklet forsvandt grundlaget også for smeden. Nu har firmaet Brande Motorservice til huse her. I 1905 blev der opført en hollandsk vindmølle på grunden øst for smeden, den fik kun kort levetid, sidste gang den er nævnt, er i et skøde fra 1919, men ingen kan huske, hvornår den blev taget ned. I 1964 åbnede Hans Ebsen et værksted i Drantum, hvor han reparerede biler og traktorer. I 1989 overtog Oliver Bach ejendommen og startede maskinfabrikken "Wintec", som senere er udbygget. Fra december 1991 kunne der atter høres vingesus over Drantum, idet der blev rejst en 450 kw Bonus vindmølle på Husumgårds mark.

plantagerne er der efterhånden vokset op med løv og de sidste par år er der tilplantet store arealer med løvtræer. I 1915 begyndte DSB at bygge jernbanelinien Brande-Grindsted, som åbnede den 1. december 1917. Strækningen Brande-Funder blev først åbnet tre år senere. Selv om der blev en station i Drantum, var det ikke noget, der satte skub i bebyggelsen. Det blev vel kun til et par huse. Omkring 1918 begyndte Husum Mergelselskab at grave mergel i Husum. Det var noget, der satte sit præg på egnen. Der var arbejde til mange, da det foregik ved håndkraft. Mergelen blev gravet op og læsset i tipvogne, der blev kørt ud på de kilometervis afspor, der var lagt ud i omegnen. Sidste gang, der blev kørt mergel ud fra Husum, var i 50'erne, men da var det med lastbiler. I 1911 fik en kreds af borgere den idé, at der skulle bygges et forsamlingshus i Drantum, og det lykkedes at få solgt så mange andelsbeviser, at byggeriet kunne gå i gang og huset blev indviet i 1912. Forsamlingshuset er igennem de 92 år det har eksisteret blevet drevet i takt med tiden. Først var det egnens beboere, der holdt deres private fester i huset og samledes omkring kaffebordene til foredrag. I en del år var der også her et sangkor, der øvede og optrådte til arrangementer i huset. Sene re kom der nytårsfester og hyggeeftermiddage med oplæsning og meget andet. Efter renoveringen i 1975-76 kom der rigtig gang i udlejningen, og der har siden været holdt rigtig mange familiefester. I 1983 lykkedes det ved hjælp af frivillig arbejdskraft at få bygget en scene. Den har vi haft megen glæde af. I omkring 20 år var det blandt andet "Syng sammen aftenerne" der i vinterhalvåret kunne fylde huset. Nu er tiden løbet fra disse arrangementer, men bestyrelsen har nu som tidligere forstået at forny aktiviteterne. Nu er det sommerfest og koncerter, der trækker fulde huse. I 1912 blev Drantum Gymnastik Forening oprettet, og indtil 1981 var der hver vinter gymnastik i forsamlingshuset, de sidste år med børnegymnastik. Pige- og karlegymnastikken ophørte i takt med afvandringen fra landbruget. Sidste hold piger var i 1958 og sidste karlehold var i 1962. I sommertiden blev der spillet håndbold på græsmarker rundt om Drantum, oftest på marker tilhørende Karl Ebsen. I fyrrerne og halvtredserne var der mandskab nok til, at der kunne stilles to hold piger og tre hold karle til turneringen, hvor sognets øvrige fem klubber og klubber fra nabosognene deltog. Afstandene skulle jo ikke være større, end de kunne overkommes på cykel. Så det var ofte svedige piger og karle, der kom hjem efter en håndboldaften, der var ikke mange steder, man kunne få et bad efter kampene. Da afvandringen fra landbruget var sket, måtte de fleste af disse klubber lukke. Drantum har dog fortsat med håndbold, som nu spilles i Brande Hallerne. I 1969 overtog kommunen et areal ved Drantum og anlagde en sportsplads, som nu er en herlig tumbleplads for børnene, og da særlig nu, hvor der er lavet en plads med mange legeredskaber, grill og bålplads for nogle af pengene fra Landsbypuljen. De sidste par år er der opført 4 nye huse på storparceller og der kommer vel flere til - og så længe nogen vil gøre en indsats for landsbyen og egnen, og man kommer hinanden ved vil det fortsat være attraktivt at bo her. Vi har hørt i radioen og set på TV, at tilflyttere til visse byer får gaver - i Drantum bliver de smidt i vandet ved sommerfesten!!!